

ÖĞRETMEN ADAYLARININ GELECEK KAYGISI İLE AKADEMİK İÇSEL MOTİVASYONLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

REVIEWING THE CORRELATION BETWEEN CANDIDATE TEACHERS FUTURE ANXIETY AND ACADEMIC INTRINSIC MOTIVATION

Gönderilen Tarih: 14/02/2025
Kabul Edilen Tarih: 03/06/2025

Melis Ceyda GÜZEL†

Balıkesir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Balıkesir, Türkiye
Orcid: 0000-0001-9287-5602

Ahmet Haktan SİVRİKAYA

Balıkesir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Balıkesir, Türkiye
Orcid: 0000-0003-3452-6855

* Bu çalışma 22. Uluslararası Spor Bilimler Kongresinde sözel sunum olarak sunulmuştur.

† Sorumlu Yazar: Melis Ceyda Güzel, Balıkesir Üniversitesi, E-mail: melisceydaguzel@hotmail.com

Öğretmen Adaylarının Gelecek Kaygısı ile Akademik İçsel Motivasyonları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

ÖZ

Bu araştırma öğretmen adaylarının gelecek kaygısı ile içsel motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubu 2022-2023 yılında Balıkesir Üniversitesi'ne kayıtlı olan öğretmen adaylarından oluşmuştur. Örneklemi ise öğretmenlik bölümü öğrencilerinden 133 erkek ve 227 kadın oluşturmaktadır (n=360). Veriler "Kişisel Bilgi Formu", "Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği" ve "Gelecek Kaygısı Ölçeği" ile toplanmıştır. Veriler analiz edilmeden önce normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistiksel yanı sıra Bağımsız Örneklem T-Testinden ve Anovadan yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucunda farkın kaynağını saptamak için Scheffe Testi kullanılmıştır. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının gelecek kaygıları düşük düzeyde, akademik içsel motivasyonları ise orta değer üzerinde bulunmuştur. Araştırmada kadınların gelecek kaygısının erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitimi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin gelecek kaygısı puanı üniversite mezunu olanlara oranla daha yüksek çıkmıştır. Sosyal bilgiler bölümü öğrencilerinin gelecek kaygısı puanları diğer bölümlere oranla yüksektir. Birinci sınıf öğrencilerinin içsel motivasyon puanları 4. Sınıf öğrencilerinin puanlarından yüksektir. Araştırmada içsel motivasyon ile gelecek kaygısı arasında pozitif ancak zayıf düzeyde anlamlı ilişki vardır.

Anahtar Kelimeler: Motivasyon, içsel motivasyon, gelecek kaygısı, öğretmen adayı

Reviewing the Correlation Between Candidate Teachers Future Anxiety and Academic Intrinsic Motivation

ABSTRACT

This study was done to examine the correlation between candidate teachers future anxiety and intrinsic motivation levels. The study group was composed of the candidate students attending to Balıkesir University during 2022-2023 academic year. The sample was consisted of 133 male and 227 female students of teaching department (n=360). The data were collected with "Personal Information Request Form", "Academic Intrinsic Motivation Scale" and "Future Anxiety Scale. It was found that the data followed a normal distribution before they were analyzed. In addition to descriptive statistics, Independent Sample T-Test and ANOVA were used to analyze the data. Scheffe Test was used in order to identify the origin of the difference explored by variance analysis. Significance level was set to $p < 0.05$ for all analyses. It was seen that candidate teachers future anxiety was low but their academic intrinsic motivation were above the moderate levels. The study demonstrated that female candidate teachers had higher future anxiety than male candidate teachers. Future anxiety scores of those students whose fathers had primary school degrees were bigger than those whose fathers had university degrees. Future anxiety scores of the students of social sciences teaching department were higher than the students of other teaching departments. Intrinsic motivation scores of the students in the first year were bigger than those of the students in the fourth year. In the study, It was observed that there was a positive but weak correlation between intrinsic motivation and future anxiety.

Keywords: Motivation, intrinsic motivation, future anxiety, prospective teacher

GİRİŞ

Kaygı, bireyin tanımlayamadığı ya da bilmediği bir tehlike ile karşılaştığında korku, gerginlik, tedirginlik ya da huzursuzluk gibi duygu durumlarının içinde bulunma hali olarak tanımlanmaktadır¹. Sigmund Freud kaygı kavramını tanımlarken üç kaygı (anksiyete) türünden söz etmektedir, bu anksiyete türleri, “gerçeklik anksiyetesi”, “ahlaki anksiyete” ve “nevrotik anksiyete” olarak adlandırılmaktadır². ‘Nevrotik (ikincil) kaygı’, gelecek kaygısı kavramını en iyi şekilde tanımlamaktadır³.

Neredeyse tüm kaygı türlerinin gelecekle ilgili bir bileşeni vardır, fakat gelecek kaygısı, çok daha büyük zamansal mesafeye temsil eden ve gençlerde stres ve umutsuzluk hissi uyandırarak baskı oluşturabilmektedir. Gelecek ile ilgili karamsar olmak, yetersiz hissetme duygusu, kişisel sorumluluklar, kişisel ve mevcut mesleki duruma ilişkin yüksek beklentiler bireyde geleceğe yönelik korkuların meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır¹⁻⁴. Bireylerde ortaya çıkan bu gelecek kaygısı öğretmen adaylarının gelecekte yaşayacakların sorunlardan kaynaklı motivasyonlarını etkileyebilmektedir.

Motivasyon kavramı hem öğrenme hem de öğretme sürecinde en etkili kaynaklardan biridir. Öğrenci davranışlarının gidişatını ve sıklığını belirleyen hem ilgi çekici hem de engelleyici bir durumdur ve bireyin yaptığı her davranışın arkasında olduğu söylenmektedir⁵. Aynı zamanda motivasyon bireyin içinde bulunduğu durumda meydana gelen bir davranış, eylem ya da dürtü olarak tanımlanabilmektedir⁶. Bunun yanında akademik başarının en önemli faktörlerinden biri öğrenme isteğidir⁷. Öğrenmeye motive olan öğrenciler, konuyu öğrenmek için yaptıkları her şeyi düzenlerler⁸. Okulda fazla zaman geçirme, daha çok öğrenme ve sınavlarda daha fazla başarı gösterme olasılıkları yüksektir⁹. Motivasyon, davranışı tanımlayan, yönlendiren ve devamını getiren içsel bir güçtür⁸⁻⁹. Aynı zamanda bireyin hedeflerine ulaşmasını sağlayan zihinsel güç olarak görülebilir⁹.

İçsel motivasyon, bir aktiviteye kendisi için katılmayı, onu sürdürmeyi ve deneyimden zevk ve tatmin elde etmeyi ifade etmektedir¹⁰. İçsel motivasyon üç kategoriye ayrılır: “Bilmeye yönelik içsel motivasyon”, bireyin yeni bir bilgiyi anlama, keşfetme ve öğrenme konusunda yaşadığı haz nedeniyle devam eden motivasyonunu ifade eder. “Başarıya yönelik içsel motivasyon”, bir kişinin bir hedefe ulaşmak için gösterdiği çaba ve gerçekleştirdiği eylemleri ifade etmektedir. “Uyarım yaşamaya yönelik olan içsel motivasyon” ise kişinin bir görevi sırf hoşlandığı için yerine getirmesi durumunda ortaya çıkar¹¹.

Bu araştırmada öğretmen adaylarının gelecek kaygısı ile içsel motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek bağımsız değişkenlerin etkilerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

İki veya daha fazla değişkenin arasında olan farklılıkları incelemeye yönelik bir tarama modeli olan ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır¹².

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Balıkesir Üniversitesi’nde öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmuştur. Örneklemi ise

Necatibey Eğitim Fakültesi ile Spor Bilimleri Fakültesi öğretmenlik bölümü öğrencilerinden 133 erkek öğrenci ve 227 kadın öğrenci olmak üzere toplam 360 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken 0,05 hata payı esas alınarak 2500 ile 5000 arasındaki bir evren için 357 kişilik örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu belirtilmektedir¹³. Bu bakımdan mevcut çalışmanın örneklem büyüklüğü (360) literatürde belirtilen örneklem büyüklükleri ile tutarlıdır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Kişisel Bilgi Formu”, “Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği” ve “Gelecek kaygısı Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından oluşturulan, katılımcıların yaş, cinsiyet, sınıf, bölüm, aile yapısı, babanın eğitim düzeyi ve mesleği, annenin eğitim düzeyi ve mesleği ile yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yer olarak belirlenmiştir.

Gelecek Kaygısı Ölçeği: Geylani ve Yıldız’ın (2022) üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısını ölçmek için geliştirilmiş olduğu ölçek, “Gelecek Korkusu” ve “Gelecekte Umutsuzluk” olarak 2 alt boyuttan ve 19 maddeden oluşmaktadır. 5’li likert tipinden oluşan ölçekte, “1= Hiçbir Zaman ,5= Her Zaman” şeklinde derecelendirmeye sahiptir¹⁴. Ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .92 olarak belirlenmiştir. Ölçekte yer alan “Gelecekte Umutsuzluk” alt boyutuna ait olan 2, 4, 6, 8, 10 ve 12. maddeler ise ters maddedir. Ölçekten alınan en az puan 19, en fazla puan ise 95 olup ölçekten alınan puanın artması, bireylerin gelecek kaygısı seviyesinin yükseldiğini; puanın azalması ise kaygı düzeyinin azaldığını göstermektedir. Öğretmen adaylarının gelecek kaygısı düzeyini değerlendirmek için belirlenen aralıklar şu şekildedir: 1,00 - 1,80: Çok düşük, 1,81 - 2,60: Düşük, 2,61 - 3,40: Orta, 3,41 - 4,20: Yüksek, 4,21 - 5,00: Çok yüksek

Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği: Ölçek Shia (1998) tarafından geliştirilmiştir¹⁵, 2014 yılında ise Uyulgan ve Akkuzu tarafından Türkçe’ye uyarlanarak geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır¹⁶. Ölçek, “Sosyal kabul”, “başarısızlık korkusu”, “uzmanlık” ve “başarı gereksinimi” olarak toplam 23 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en az puan 23, en fazla puan 161’dir. Ölçekten elde edilen toplam puanın artması, akademik içsel motivasyonun da yüksek olduğunu göstermektedir. 7’li likert tipinden oluşan ölçekte, “1= beni yüksek derecede yansıtmamaktadır” “7= beni yüksek derecede yansıtmaktadır” şeklinde derecelendirilmiştir¹⁶. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri .78 olarak tespit edilmiştir. Alt faktörlerin güvenirlik değerlerinin ise .70’in üzerinde olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 1. Araştırma kapsamına alınan katılımcıların tanıtıcı özellikleri (n=360)

Değişken	Kategori	n	%
Cinsiyet	Erkek	133	36.9
	Kadın	227	63.1
Yaş	18-21	226	62.8
	22-25	121	33.6
	26 ve üzeri	13	3.6
Sınıf	1.Sınıf	52	14.4
	2.Sınıf	133	36.9
	3.Sınıf	69	19.2
	4.Sınıf	106	29.4
Bölüm	Sosyal Bilgiler	29	8.1
	Biyoloji	27	7.5
	İlköğretim Matematik	35	9.7
	Beden Eğitimi	36	10.0
	Fen Bilgisi	36	10.0
	Türkçe	30	8.3
	İngilizce	28	7.8
	Türk Dili ve Edebiyatı	28	7.8
	Müzik	28	7.8
	Okul Öncesi	27	7.5
	Kimya	29	8.1
	Sınıf Öğretmenliği	27	7.5
Aile Tipi	Çekirdek Aile	291	80.8
	Geniş Aile	51	14.2
	Parçalanmış Aile	18	5.0
Baba Eğitimi	Okur- Yazar	15	4.2
	İlköğretim	147	40.8
	Lise	106	29.4
	Üniversite	86	23.9
	Lisansüstü	6	1.7
Baba Mesleği	İşsiz	6	1.7
	Memur	59	16.4
	İşçi	76	21.1
	Emekli	138	38.3
	Serbest	81	22.5
Anne Eğitimi	Okur- Yazar	43	11.9
	İlköğretim	180	50.0
	Lise	98	27.2
	Üniversite	35	9.7
	Lisansüstü	4	1.1
Anne Mesleği	Ev Hanımı	247	68.6
	Memur	27	7.5
	İşçi	55	15.3
	Emekli	18	5.0
	Serbest	13	3.6
Yaşadığı Yer	Köy ve Kasaba	64	17.8
	Şehir	293	81.4
	Yurtdışı	3	0.8
Toplam		360	100

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin %63,1'i kadın, %36.9'u erkek, %62.8'i 18-21 yaş, %33.6'sı 22-25 yaş ve %3.6'sı 26 yaş ve üzerinde; %14.4'ü birinci sınıf, %36.9'u ikinci sınıf, %19.2'si üçüncü sınıf ve %29.4'ü dördüncü sınıfta okumakta; %8.1'i sosyal bilgiler ve kimya bölümünde, %7.5'i biyoloji, okul öncesi ve sınıf öğretmenliği bölümünde, %9.7'si ilköğretim matematik bölümünde, %10.0'u beden eğitimi ve fen bilgisi bölümünde, %8.3'ü Türkçe bölümünde, %7.8'i İngilizce, Türk dili ve müzik bölümünde, % 80,8'i çekirdek aile, %14.2'si geniş aile, %5'i parçalanmış ailede; %4.2'sinin babası okur-yazar, %40.8'i ilköğretim mezunu, %29.4'ü lise mezunu, %23.9'u üniversite mezunu, %1.7'si lisansüstü eğitim mezunu; %1.7'sinin babası işsiz, %16.4'ü memur, %21.1'i işçi, %38.3'ü emekli, %22.5'i serbest meslek sahibi;

%11.9'unun annesi okur- yazar, %50.0' si ilköğretim mezunu, %27.2'si lise mezunu, %9.7'si üniversite mezunu, %1.1'inin lisansüstü eğitim mezunu; % 68.6'inin annesi ev hanımı, %7.5'i memur, %15.3'ü işçi, %5.0'i emekli, %3.6'sı serbest meslek sahibi; %17.8'i köy ve kasabada yaşamakta, %81.4'ü şehirde, %0.8'i ise yurtdışında yaşamakta olduğu saptanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma protokolü Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu (Sayı: 2023/01 Tarih: 24/02/2023) tarafından onaylanmıştır. Bu çalışmada gereken izinler alınarak 2023-2024 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Balıkesir Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi ve Necatibeyeğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerden isteğe bağlı katılım esasına göre toplanmıştır. Ölçek katılımcılara çevrimiçi ortamda Google Forms kullanılarak uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizi, SPSS 25 istatistik programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler analiz edilmeden önce çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. $\pm(1,5)$ arasındaki değerler, normal dağılım kapsamında değerlendirilmiştir¹⁷. Veriler normal bir dağılım göstermiştir. Analizlerde betimleyici istatistiksel yöntemleri ile katılımcıların cinsiyetleri arasında fark olup olmadığının saptanmasında Bağımsız Örneklem T-Testinden, baba eğitimi, bölüm ve sınıf değişkeni açısından farklılıklarının belirlenmesinde ise Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Varyans analizi sonucunda ortaya çıkan farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için, grup sayılarının eşit olmasını gerektirmeyen Tukey testi tercih edilmiştir¹⁸. Yapılan tüm analizlerde anlamlılık düzeyi $p<0,05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 2. Gelecek Kaygısı Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=360)

Gelecek Kaygısı Ölçeği Alt Boyutları	n	$\bar{X}$	Sd
Gelecek Korkusu	360	3,18	0,78
Gelecekte Umutsuzluk	360	2,59	0,72
Ölçek Toplam	360	2,34	0,54

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin gelecek kaygısı ölçek alt boyutlarına göre aldıkları puanlara bakıldığında, gelecek korkusu alt boyutunda ($3,18 \pm 0,78$), gelecekte umutsuzluk alt boyutunda ($2,59 \pm 0,72$) aldıkları tespit edilmiştir. Gelecek kaygısı ölçek toplam puan ortalaması ise ($2,34 \pm 0,54$) bulunmuştur. Buna göre, öğretmen adaylarının gelecek kaygısı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3. Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği Alt Boyutları Puan Ortalamaları (n=360)

Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği Alt Boyutları	n	$\bar{X}$	Sd
Başarı Gereksinimi	360	5,30	0,98
Sosyal Kabul	360	3,20	1,15
Başarısızlık Korkusu	360	4,04	1,56
Uzmanlık	360	4,63	1,23
Ölçek Toplam	360	4,14	0,77

Tablo 3’de akademik içsel motivasyon ölçek puanlarına bakıldığında, başarı gereksinimi alt boyutunda ($5,30 \pm 0,98$); uzmanlık alt boyutunda ($4,63 \pm 1,23$); başarısızlık korkusu alt boyutunda ($4,04 \pm 1,56$); sosyal kabul alt boyutunda ($3,20 \pm 1,15$) ortalama puan aldıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin akademik içsel motivasyon ölçek toplam puanı ($4,14 \pm 0,77$) olarak bulunmuştur. Bu bulgulara dayanarak, öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyon düzeylerinin orta değer üzerinde olduğu ifade edilebilir.

Tablo 4. Gelecek Kaygısı ile Cinsiyet Arasındaki T-Test Karşılaştırması

Alt Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{X} \pm SS$	sd	t	p
Gelecek Kaygısı	Erkek	133	$52,61 \pm 11,12$	358	-1,34	0.02*
	Kadın	227	$54,42 \pm 12,99$			

*p<0,05

Tablo 4’te öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre gelecek kaygısı toplam puanında kadınların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 5. Gelecek Kaygısı ile Baba Eğitimi Arasındaki Anova Testi

Alt Boyut	Baba Eğitimi	n	$\bar{X} \pm SS$	F	p	Fark
Gelecek Kaygısı	Okur-yazar ^a	15	$57,00 \pm 14,84$	2,63	0.03*	b>d
	İlköğretim ^b	147	$55,79 \pm 12,06$			
	Lise ^c	106	$52,48 \pm 12,21$			
	Üniversite ^d	86	$51,11 \pm 12,30$			
	Lisansüstü ^e	6	$56,16 \pm 7,98$			

*p<0,05

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin baba eğitimi değişkenine göre gelecek kaygısı ölçeği toplam puanında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir (p<0.05). Post-Hoc (Tukey) testi sonucuna bakıldığında, babasının eğitim düzeyi ilköğretim mezunu olan katılımcıların gelecek kaygısı puanlarının, eğitim düzeyi üniversite mezunu olanlara kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6. Gelecek Kaygısı ile Bölüm Değişkeni Arasındaki Anova Testi

Alt Boyut	Bölüm	n	$\bar{X} \pm SS$	F	p	Fark
Gelecek Kaygısı	Sosyal Bilgiler ^a	29	64,13±9,78	4,07	0.00*	a>b a>c a>d a>e a>i a>j ı>b
	Biyoloji ^b	27	45,96±12,47			
	İlköğretim Matematik ^c	35	54,20±11,01			
	Beden Eğitimi ^d	36	51,30±10,51			
	Fen Bilgisi ^e	36	51,97±10,56			
	Türkçe ^f	30	54,06±14,13			
	İngilizce ^g	28	53,14±13,32			
	Edebiyat ^h	28	57,35±11,66			
	Müzik ⁱ	28	56,85±9,08			
	Okul Öncesi ⁱ	27	50,22±13,10			
	Kimya ^j	29	51,58±12,98			
	Sınıf ^k	27	54,70±12,72			

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde, gelecek kaygısının bölüm değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (p<0.05). Post-Hoc (Tukey) testi sonucuna bakıldığında, sosyal bilgiler bölümünde öğrenim gören katılımcıların gelecek kaygısı puanı biyoloji, ilköğretim matematik, beden eğitimi, fen bilgisi, okul öncesi ve kimya bölümünde öğrenim gören katılımcılara oranla daha yüksektir. Aynı zamanda müzik bölümünde öğrenim gören katılımcıların gelecek kaygısı puanı biyoloji bölümüne göre yüksektir.

Tablo 7. İçsel Motivasyon ile Sınıf Değişkeni Arasındaki Anova Testi

Alt Boyut	Sınıf	n	$\bar{X} \pm SS$	F	p	Fark
İçsel Motivasyon	1.Sınıf ^a	52	101,17±16,39	2,80	0.03*	a>d
	2.Sınıf ^b	133	94,93±18,25			
	3.Sınıf ^c	69	96,21±18,30			
	4.Sınıf ^d	106	92,51±17,74			

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların sınıf değişkenine göre içsel motivasyon ortalamalarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (p<0.05). Homojenlik testi p<0.05 olduğu için Games-Howell testi ile farkın büyüklüğü incelenmiştir. Farkın kaynağı 1. Sınıf ve 4. Sınıf öğrencilerinden kaynaklanmakta olup 1. Sınıf öğrencilerinin lehinedir.

Tablo 8. İçsel Motivasyon ve Gelecek Kaygısı Arasındaki İlişki

Gelecek Kaygısı	İçsel Motivasyon	
	r	,164*
	p	,002*
	n	360

*p<0,05

Tablo 8'de, içsel motivasyon ölçeği ile gelecek kaygısı ölçeği arasındaki ilişki, Pearson Korelasyon testi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu sonuca göre, içsel motivasyon ile gelecek kaygısı arasında pozitif yönlü zayıf düzeyde ($r=0.164$) anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Yani öğretmen adaylarının gelecek kaygıları ile içsel motivasyonları zayıf bir ilişki ile anlamlı olarak birlikte artmaktadır. Değişkenlerin birbirleri üzerinde açıkladıkları varyans %27'dir. İçsel motivasyonun %27'sinin gelecek kaygısından kaynaklandığı söylenebilir ($r^2=0.027$).

TARTIŞMA

Öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının düşük düzeyde bir değer aldığı görülmektedir. Ölçek alt boyutlarında ise; adayların gelecekte umutsuzluk düzeyleri düşük, ancak gelecek korkusu düzeyleri ise orta seviyede bulunmuştur.

Gelecekle ilgili kaygı, genç yetişkinlik olarak tanımlanan 20'li yaşlardaki kişilerde daha yoğundur¹⁹. Genç yetişkinlik döneminde bireyler, çocukluk ve ergenlik evrelerini geride bırakarak duygusal ve ekonomik açıdan bağımsız olma çabasına yönelirler. Bu dönem tüm dünya ülkelerindeki gibi ülkemizde de üniversite eğitiminin devam ettiği veya bittiği dönemi göstermektedir²⁰. Qaisy ve Thawabieh (2017) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada, öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir²¹. Araştırma bulguları öğrencilerin düşük düzeyde de olsa gelecek kaygısı yaşadıklarını göstermektedir. Gelecek kaygısı gençlerde baskıya, strese ve umutsuzluğa sebep olmaktadır. Cinsiyet, kişilik, stres tolerans düzeyi, umut düzeyi, okuldaki başarı ve akran ilişkileri dahil olmak üzere bir öğrencinin gelecek kaygı düzeyini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Dünya genelinde genç bir nüfusa sahip olan ülkemizde üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısını tetikleyen en önemli sorunların başında işsizlik gelmektedir. Türkiye genelinde genç nüfus arasında işsizlik oranının yüksek olması, üniversite öğrencilerinde umutsuzluk ve kaygı düzeylerinin artmasına yol açmaktadır²². Farklı bir çalışmada Demirbaş ve ark. (2023), öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının, özellikle de gelecek korkusunun yüksek olduğunu tespit etmişlerdir²³. Bulgular ile doğru orantılıdır.

Öğretmen adaylarının içsel motivasyon düzeylerinin orta değer üzerinde olduğu gözlemlenmiştir. Akademik İçsel Motivasyon Ölçeği'nde adaylar, en yüksek puanı başarı gereksinimi alt boyutunda, en düşük puanı ise sosyal kabul alt boyutunda elde etmişlerdir. Başarı gereksinimi; bir işi veya davranışı yerine getirilmesinde mükemmellik için çabalama ve daha yüksek seviyelere ulaşma arzusudur. Bu gereksinimler yüksek olan insanlar ellerinden gelenin en iyisini yapmak için çok çalışırlar²⁴. Herzberg'in teorisine göre, başarı duygusu motivasyonu artıran unsurlardan biridir. Bireyler, işlerinde başarılı olmayı arzu ederken, aynı zamanda başarısızlıktan da endişe duyarlar¹⁶. Başarısızlık korkusuyla çalışan insanlar yeni bir işe başlarken başarı güvencesi ararlar²⁵. İçsel motivasyon eğitimciler için çok önemlidir. Çünkü içsel motivasyon, yüksek kalitede öğrenmeye ve yaratıcılığa yol açar.

Çalışmada öğretmen adaylarının içsel motivasyon düzeylerinin orta değer üzerinde bulunması onların bahsedilen özelliklere sahip olduklarını göstermektedir.

Araştırmada kadınların gelecek kaygısı ölçek toplam puanları erkeklerden yüksek olup, aralarındaki fark anlamlıdır. Bu sonuç kadınların erkeklere oranla daha fazla gelecek kaygısı içerisinde olduğunu göstermektedir. Yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde, araştırma bulgularıyla uyumlu şekilde anlamlı fark tespit edilen pek çok çalışma olduğu görülmektedir²⁶⁻²⁷⁻⁴⁻²⁸. Aygün (2014) ile Gümrükçü ve Deniz'in (2016) öğrenciler üzerine yaptıkları çalışmada ise cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark saptanmamıştır²⁹⁻³⁰. Demirbaş ve ark. (2023), çalışmalarında, öğretmen adaylarının gelecek kaygısı ile cinsiyet arasında fark olmamasına rağmen kadınların gelecek kaygı düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır²³. Genç ve nitelikli insanlar gelecek kaygısı en çok yaşayan bireylerdir. Eğer birey üniversite eğitimi tamamlamamışsa, mezuniyet, sosyal ilişkiler, barınma ve ekonomik durum gibi pek çok faktör kaygıya neden olabilir³¹. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, kadınların geleneksel toplumlarda toplumsal değerlere bağlı olarak daha fazla baskı altında kaldıkları, çevrelerinden çekindikleri, özgüven eksiklikleri yaşadıkları ve ebeveyn baskılarının etkisiyle bu tür sonuçların ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, gündelik yaşamda erkekler ve kadınlar arasındaki deneyim farklılıkları da bu durumu etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Araştırmada katılımcıların baba eğitimine göre gelecek kaygısı toplam puanları incelendiğinde anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu sonuca göre baba eğitimi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin gelecek kaygısı puanı baba eğitimi üniversite mezunu olan katılımcılara oranla daha yüksektir. Eğitim kişilere toplumda istendik davranışlar edindirme amaçlıdır. Bu nedenle eğitimdeki bütün kademeler bireyi amaca biraz daha yakınlaştırtır. En yüksek kademede bir bireyin çevreyle daha uyumlu olduğu düşüncesi vardır. Dolayısıyla eğitim düzeyi anne-babanın çocuklarına olan davranışlarının belirlenmesinde etkili rol oynayabilmektedir. Literatüre göre ilköğretim ve yükseköğretim mezunu ebeveynin çocuklarına karşı tutumlarında farklılık görülmektedir³². Bu bulgu araştırmamızı desteklemektedir. Gençlerin geleceğe güvenle bakmasında ebeveynlerin eğitim, bilgi ve beceriye sahip olmasının belirleyici faktör olduğu görülmektedir.

Araştırmada katılımcıların bölüm değişkenine göre gelecek kaygısı toplam puanları incelendiğinde anlamlı fark tespit edilmiştir. Bu sonuca göre sosyal bilgiler bölümünde öğrenim gören katılımcıların gelecek kaygısı puanı biyoloji, ilköğretim matematik, beden eğitimi, fen bilgisi, okul öncesi ve kimya bölümünde öğrenim gören katılımcılara oranla daha yüksektir. Aynı zamanda müzik bölümünde öğrenim gören katılımcıların gelecek kaygısı puanı biyoloji bölümünde öğrenim gören katılımcılara oranla daha yüksektir. Demirbaş ve ark. (2023) ile Özşarı (2008) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının gelecek kaygı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğunu bildirmişlerdir²³⁻³³. Farklı örneklem ile yapılan araştırmaların sonuçlarına bakıldığında bu araştırma ile benzerlik göstermektedir³⁴⁻³⁵. Öğretmen adayları ile ilgili yapılan birçok adayların atanma kaygısının yüksek olması ve geleceğe dair ileri seviyede işsizlik kaygısı ile mücadele ettikleri tespit edilmiştir³⁶⁻³⁷⁻³⁸⁻³⁹. Eğitim fakültesi bünyesinde bu kaygının en çok yaşandığı anabilim dalı sosyal bilgiler eğitimi ana bilim dalıdır.

Araştırmada katılımcıların sınıf değişkenine göre içsel motivasyon puanlarında anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, 1.sınıf ortalamasının 4. sınıfa kıyasla daha yüksek

olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarıyla uyumlu olan çalışmalar bulunmaktadır⁴⁰⁻⁴¹⁻⁴²⁻⁴³. Çalışmanın aksi yönünde Çubukcu ve Kahraman (2019) ve Eroğlu ve ark., (2019) öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada sınıf değişkenine göre anlamlı fark tespit edilmemiştir⁴⁴⁻⁴⁵. Eymur ve Geban (2011) çalışmalarında birinci sınıfta öğrenim göre öğrencilerin üst sınıflarda öğrenim göre öğrencilere oranla daha yüksek motivasyonda olduklarını ve bunun nedeninin birinci sınıfta öğrencilerin daha hevesli ve heyecanlı olmalarından kaynaklandığını belirtmiştir⁴⁶. Gürşimşek (2002), öğretmen adayları ile ilgili yapmış olduğu çalışmada araştırma bulgularına paralel olarak birinci sınıf öğrencilerinin öğrenme motivasyonlarının 4. sınıflardan yüksek olduğunu söylemektedir⁴⁷. Fakültenin ilk yıllarında üniversite öğrencilerinin farklı bir eğitim ortamıyla tanışmanın verdiği heyecanla, öğrenme merakı ile içsel motivasyonlarının yüksek olduğu 4. Sınıfa geldiklerinde ise gelecek kaygısından dolayı motivasyon düzeylerinin düştüğü söylenebilir.

Araştırmada içsel motivasyon ile gelecek kaygısı arasında pozitif yönde ancak zayıf düzeyde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Öğretmen adaylarının gelecek kaygıları ile içsel motivasyonları zayıf bir ilişki ile anlamlı olarak birlikte artmaktadır. Korelasyon katsayısını belirlemek için kullanılan ölçeğe göre, katsayının 0.30'un altında olması, iki değişken arasındaki ilişkinin zayıf olduğunu; 0.30 ile 0.70 orta; 0.70'in üzerinde güçlü bir ilişkiyi gösterdiği bilinmektedir⁴⁸.

Üniversite eğitimi, öğrencinin yaşamının önemli bir parçasıdır. Öğrenciler üniversite eğitimine başladıklarında yeni bir döneme girdiklerinin ve bir mesleğin parçası olduklarının farkına varırlar. Bu süre zarfında öğrenciler iş bulamama kaygısı yaşayabilirler. Hayata dair planlar, istekler ve sorumluluklar, okuldan sonra arkadaşlarından ayrı kalma düşüncesi, ailesine bir katkı sağlayamama düşüncesi öğrencilerde kaygıya neden olabilir⁴⁹. Belirsiz olan ve kontrol edilemeyen düşünceler kaygı düzeyini artırabilir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının eğitimsel hayatında önemli bir yeri olan içsel motivasyon düzeylerinin de yüksek olması gerektiği bilinmektedir. İçsel motivasyonu yüksek öğretmenler işlerini daha iyi yapmak için çabalarlar. Bunun nedeni, içsel olarak motive olan kişiler kendi isteği ile bir hedefe ulaşmak için gerekli çabayı gösterirken, dışsal olarak motive olan kişiler ise bu çabayı bir ödül elde etmek veya cezadan kaçınmak için gösterebilmektedir⁵⁰.

Özellikle merak, bilme arzusu, yeterince iyi olma arzusu, gelişme isteği, başarıma isteği gibi hedefe ulaştırıcı kriterlerin içsel motivasyonu yüksek kişilerde olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda öğretmen adaylarının içsel motivasyon düzeyleri yüksek bulunmuştur. Gelecek kaygısının artması, gelecek korkusu aynı zamanda başarısız olma duygusu öğretmen adaylarının içsel motivasyon düzeyini de tetikleyerek artmasına sebep olmaktadır. Bu sebepten dolayı gelecek kaygısı ile içsel motivasyon düzeyinin düşüğe olsa birlikte artış gösterdiği düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar sonucumuzu destekler niteliktedir. İçsel motivasyon ileri düzeyde öğrenme ve öğretmeye katkıda bulunmaktadır⁵⁰. Motivasyonun etkisi bireysel gelişime bağlı olarak değişmekle birlikte, öğretmenlerin içsel motivasyonlarının yüksek olması beklenmektedir⁵¹.

SONUÇ

Öğretmen adaylarının gelecek kaygıları düşük düzeyde bulunmuştur. Akademik içsel motivasyonları ise orta değer üzerinde bulunmuştur. Araştırmada kadınların gelecek kaygısının erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Baba eğitimi ilköğretim mezunu olan öğrencilerin gelecek kaygısı puanı üniversite mezunu olanlara oranla daha yüksektir. Sosyal bilgiler bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının gelecek kaygısı puanları diğer bölümlere oranla yüksektir. Birinci sınıf öğrencilerinin içsel motivasyon puanları 4. sınıf öğrencilerinin puanlarından yüksektir. İçsel motivasyon ile gelecek kaygısı arasında pozitif yönlü ve düşük seviyede anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

ÖNERİLER

Öğretmen adaylarına geleceklerine yönelik önemli bir karar verme aşamalarında danışmanlık hizmetleri sunabilir. Üniversite kariyer merkezleri öğretmen adaylarına kariyer danışmanlığı hizmeti sağlayabilir. Öğretmen olmak isteyenlerin geleceğe yönelik korkularını yenmelerine yönelik eğitimler, seminerler, kurslar gibi akademik etkinlikler düzenlenebilir. Nitel bir çalışma ile öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyonlarını etkileyen faktörlerin etkisi incelenebilir. Son sınıf öğrencilerinin içsel motivasyon düzeylerinin neden düşük olduğu araştırılabilir ve motivasyon artırıcı eğitim, seminer gibi etkinlikler düzenlenebilir. Çalışma farklı evren ve örneklem üzerinde uygulanarak akademik içsel motivasyonu etkileyen faktörlerde farklılık olup olmadığı belirlenebilir.

KAYNAKLAR

1. Townsend M. (2016). Ruh sağlığı ve psikiyatri hemşireliğinin temelleri. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
2. Türkçapar MH., Sargın AE. (2012). Bilişsel davranışçı psikoterapiler: Tarihçe ve gelişim. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*. 1(1), 7-14.
3. Öztürk MO., Uluşahin NA. (2015). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
4. Şanlı Kula K., Saraç T. (2016). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı / The future anxiety of the university students. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13(33), 227-242.
5. Gottfried AE. (1990). Academic intrinsic motivation in young elementary school children. *Journal of Educational Psychology*. 82(3), 525-538.
6. Brouse CH., Basch CE., LeBlanc M., McKnight KR., Lei T. (2010). College students' academic motivation: Differences by gender, class, and source of payment. *College Quarterly*. 13(1), 1-10.
7. Alderman MK. (2004). Motivation for achievement: Possibilities for teaching and learning. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
8. Slavin RE. (2006). Educational Psychology Theory and Practise. Boston: Pearson.
9. Sternberg RJ., Williams WM. (2009). Educational Psychology. New Jersey: Pearson.
10. Lee E. (2005). The relationship of motivation and flow experience to academic procrastination in university students. *The Journal of Genetic Psychology*. 166(1), 5-15.
11. Karagüven MH. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12(4), 2599-2620.

12. Karasar. N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel.
13. Yazıcıoğlu. Y. Erdoğan S. (2004). Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
14. Geylani M., Çiriş Yıldız C. (2022). Üniversite öğrencilerinde gelecek kaygısı ölçeği” nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi. 10(1), 284-300.
15. Shia RM. (1998). Assessing academic intrinsic motivation: a look at student goals and personal strategy.
16. Uyulgan MA., Akkuzu N. (2014). Öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyonlarına bir bakış. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14(1), 7-32.
17. Tabachnick BG., Fidell LS. Ullman JB. (2007). Using multi-variate statistics (Vol. 5). Boston, MA: Pearson.
18. Lorcu F. (2015). Örneklerle veri analizi spss uygulamalı. Ankara: Detay Yayıncılık.
19. Price B. (2009). Differentiating future time perspective and future anxiety as distinct predictors of intimate partner violence. [Doctoral dissertation, Northern Illinois University]
20. Aydın M. (2019). Genç yetişkinlerde mutluluğa genel bir bakış. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 7, 47-64.
21. Qaisy LM., Thawabieh AM. (2017). Personal traits and their relationship with future anxiety and achievement. I-manager's Journal on Educational Psychology. 10(3), 11-19.
22. Dursun S., Karagün E. (2012). Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin incelenmesi: Kocaeli üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu son sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 24, 93- 112.
23. Demirbaş İ., Demir FB. Öteleş ÜU. (2023). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının gelecek kaygılarının belirlenmesi. Gençlik Araştırmaları Dergisi. 11(30), 39-49.
24. Jacobsen DA., Eggen P., Kauchak D. (2002). Methods for teaching, promoting student learning. New Jersey: Meririll Prentice Hall.
25. Cüceloğlu D. (1992). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
26. Koçeroğlu R., Karaduman B., Durmuş B., Ünlü Ç. (2024). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin akademik başarılarının umutsuzluk düzeyi ve gelecek kaygısı üzerine etkisi. Göbeklitepe Eğitim ve Spor Bilimleri Dergisi. 3(1), 1-10.
27. Karaman M., Kuşcu Karatepe H. (2024). Hemşirelikte gelecek kaygısının kariyer iyimserliği üzerindeki etkisi. Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi. 6(1), 32-42.
28. Hammad MA. (2016). Future anxiety and its relationship to students' attitude toward academic specialization. Journal of Education and Practice. 7(15), 54-65.
29. Aygün M. (2014). Öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişki. (Tez No.382982) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
30. Gümrükçü BB., Deniz Ü. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının gelecek kaygılarının incelenmesi. Kastamonu eğitim dergisi. 24(5).
31. Dursun S. Aytaç S. (2009). Üniversite öğrencileri arasında işsizlik kaygısı. Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 28(1), 71-81.
32. Saraç T. (2015). Ahi Evran Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısı ve umutsuzluklarının incelenmesi (Tez No. 380458) [Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi

33. Özşarı İ. (2008). Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinin KPSS merkezi sınavı odaklı gelecek kaygıları ve mesleki beklentileri (Tez No. 261806) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi
34. Alaosman FB. (2019). Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygısı ve başa çıkma yöntemleri [Yüksek lisans tezi, Lefkoşa Yakın Doğu Üniversitesi].
35. Özdayı N. (2000). Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin mesleki kaygılarının toplam kalite yönetimi açısından değerlendirilmesi. *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 12(12), 233-248.
36. Kaya A., Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.
37. Şahin İ. (2011). Öğretmen Adaylarının öğretmen istihdamı ve mesleki geleceklerine ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 11(3), 1167-1184.
38. Akgün F., Özgür H. (2014). Examination of the anxiety levels and attitudes of the information technology pre-service teachers towards the teaching profession / Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki kaygılarının incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 10(5), 1206-1223.
39. Keskin Y. (2017). Coğrafya öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve kaygı düzeyleri (Erzurum örneği). *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 43-57.
40. Gömleksiz MN., Serhatlıoğlu B. (2014). Öğretmen adaylarının akademik motivasyon düzeylerine ilişkin görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 173(173), 99-128.
41. Alemdağ C., Öncü E., Yılmaz AK. (2014). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının akademik motivasyon ve akademik öz-yeterlikleri. *Spor Bilimleri Dergisi*. 25(1), 23-35.
42. Terlemez B., Şahin D., Dilek F. (2015). Namık kemal üniversitesi sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin akademik motivasyon düzeyleri. *Pamukkale Journal of Eurasian Socioeconomic Studies*. 2(2), 67-78.
43. Çetin N. (2024). Öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri dersine yönelik yaratıcı kişilik özellikleri ile akademik motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No. 848503) [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
44. Çubukcu A., Bağçeli Kahraman P. (2019). Okul öncesi öğretmen adaylarının akademik içsel motivasyonları ile özlüderlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32(1), 25-41.
45. Eroğlu YS., Eroğlu E., Ekinçi V. (2019). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin akademik motivasyon düzeylerinin bölüm ve sınıf değişkenlerine göre incelenmesi. *Uluslararası Spor Bilimleri Öğrenci Çalışmaları*. 1(1), 1-7.
46. Eymur G., Geban Ö. (2011). Kimya öğretmeni adaylarının motivasyon ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 36(161), 246-255.
47. Gürşimşek I. (2002). Öğretmen adaylarında öğrenmeye ilişkin motivasyonel inançlar ve strateji kullanımı. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8,135-155.
48. Köklü, N., Büyüköztürk, Ş., ve Çokluk, Ö. (2007). Sosyal bilimler için istatistik. Ankara: Pegem Yayıncılık.

49. Çakmak Ö., Hevedanlı M. (2005). Eğitim ve fen edebiyat fakülteleri biyoloji bölümü öğrencilerinin kaygı düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(14), 115- 127.
50. Ryan RM., Deci EL. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology* 25(1), 54-67.
51. Yazıcı H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 17(1), 33-46.